

**Eötvös Loránd Tudományegyetem
Informatikai Kar**

Szoftvertotechnológia

---

10. előadás

Verifikáció és validáció

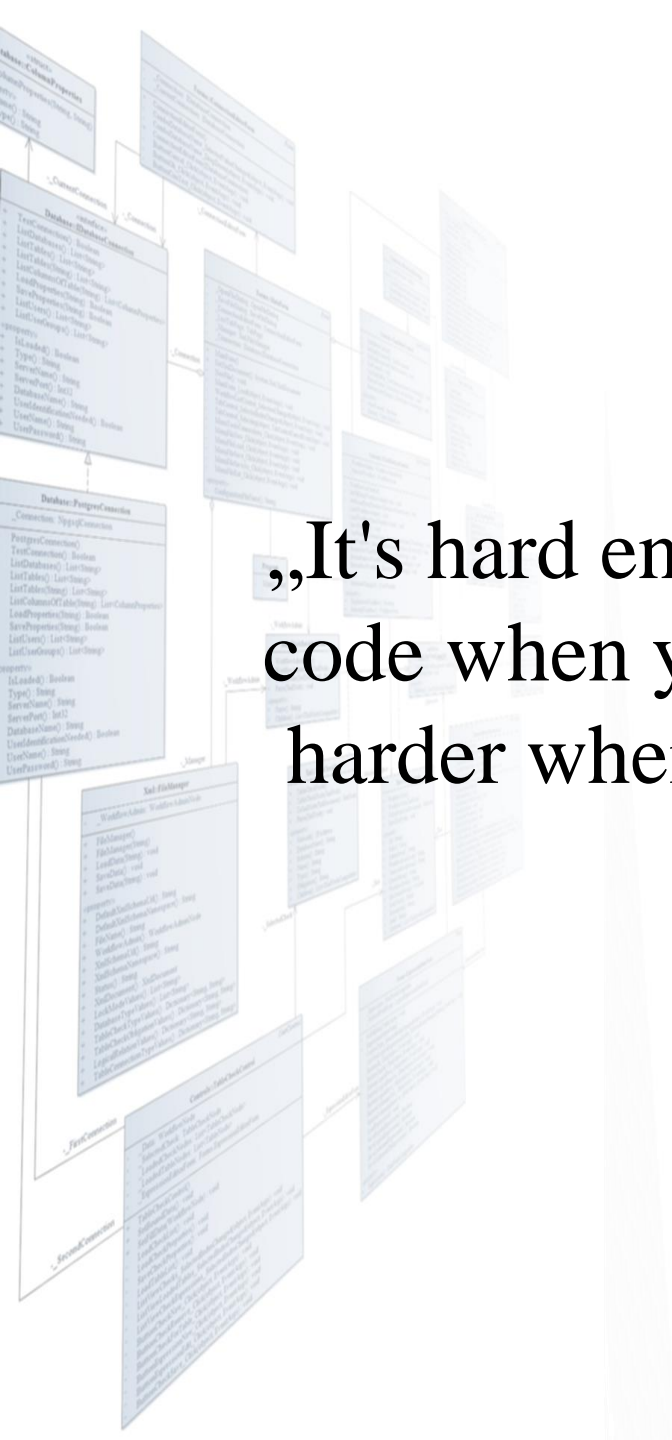

Giachetta Roberto

groberto@inf.elte.hu

<http://people.inf.elte.hu/groberto>

„It's hard enough to find an error in your code when you're looking for it; it's even harder when you've assumed your code is error-free.”

(Steve McConnell)

Verifikáció és validáció

Minőségbiztosítás

- A szoftver verifikációja és validációja, vagy *minőségbiztosítása* (*quality control*) azon folyamatok összessége, amelyek során ellenőrizzük, hogy a szoftver teljesíti-e az elvárt követelményeket, és megfelel a felhasználói elvárásoknak
  - a *verifikáció* (*verification*) ellenőrzi, hogy a szoftvert a megadott funkcionális és nem funkcionális követelményeknek megfelelően valósították meg
    - történhet formális, vagy szintaktikus módszerekkel
  - a *validáció* (*validation*) ellenőrzi, hogy a szoftver megfelel-e a felhasználók elvárásainak, azaz jól specifikáltuk-e eredetileg a követelményeket
    - alapvető módszere a tesztelés

Verifikáció és validáció

Módszerei

- Az ellenőrzés végezhető
  - *statikusan*, a modellek és a programkód áttekintésével
    - elvégezhető a teljes program elkészülte nélkül is
    - elkerüli, hogy hibák elfedjék egymást
    - tágabb körben is felfedhet hibákat, pl. szabványoknak történő megfelelés
  - *dinamikusan*, a program futtatásával
    - felfedheti a statikus ellenőrzés során észre nem vett hibákat, illetve a progamegységek együttműködéséből származó hibákat
    - lehetőséget ad a teljesítmény mérésére

Verifikáció és validáció

Tesztelés

- A tesztelés célja a szoftverhibák felfedezése és szoftverrel szemben támasztott minőségi elvárások ellenőrzése
  - futási idejű hibákat (*failure*), működési rendellenességeket (*malfunction*) keresésünk, kompatibilitást ellenőrzünk
  - általában a program (egy részének) futtatásával, szimulált adatok alapján történik
  - nem garantálja, hogy a program hibamentes, és minden körülmény között helyáll, de felfedheti a hibákat adott körülmények között
- A teszteléshez *tesztelési tervet (test plan)* készítünk, amely ismerteti a tesztelés felelőseit, folyamatát, technikáit és céljait

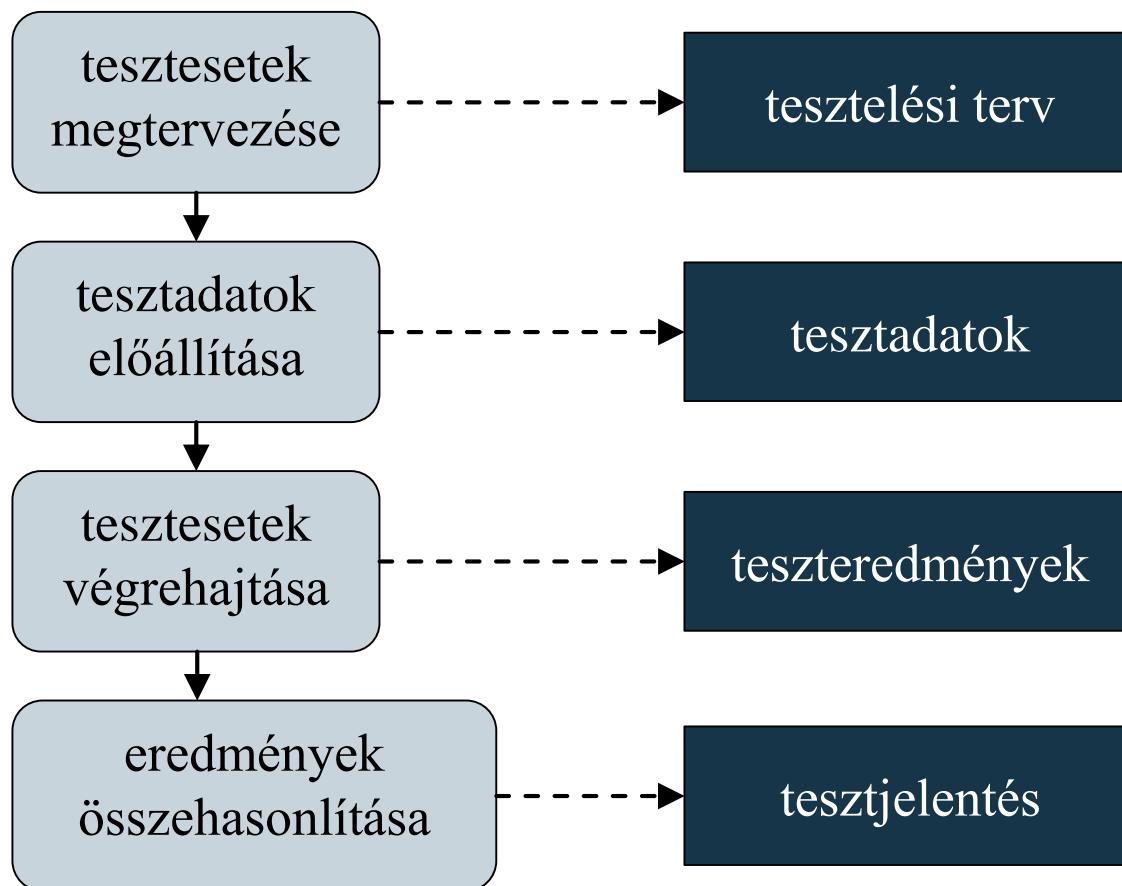
Verifikáció és validáció

Tesztesetek

- A tesztelés során különböző *teszteseteket* (*test case*) különböztetünk meg, amelyek az egyes funkciókat, illetve elvárásokat tudják ellenőrizni
  - megadjuk, adott bemenő adatokra mi a várt eredmény (*expected result*), amelyet a teszt lefutása után összehasonlítunk a kapott eredménnyel (*actual result*)
  - a teszteseteket összekapcsolhatjuk a követelményekkel, azaz megadhatjuk melyik teszteset milyen követelményt ellenőriz (*traceability matrix*)
  - a tesztesetek gyűjteményekbe helyezzük (*test suit*)
- A tesztesetek eredményeiből készül a *tesztjelentés* (*test report*)

Verifikáció és validáció

A tesztelési folyamat

Verifikáció és validáció

A tesztelés lépései

- A tesztelés nem a teljes program elkészülte után, egyben történik, hanem általában 3 szakaszból áll:
  1. *fejlesztői teszt (development testing)*: a szoftver fejlesztői ellenőrzik a program működését
    - jellemzően *fehér doboz (white box)* tesztek, azaz a fejlesztő ismeri, és követi a programkódot
  2. *kiadásteszt (release testing)*: egy külön tesztcsoport ellenőrzi a szoftver használatát
  3. *felhasználói teszt (acceptance testing)*: a felhasználók tesztelik a programot a felhasználás környezetében
    - jellemzően *fekete doboz (black box)* tesztek, azaz a forráskód nem ismert

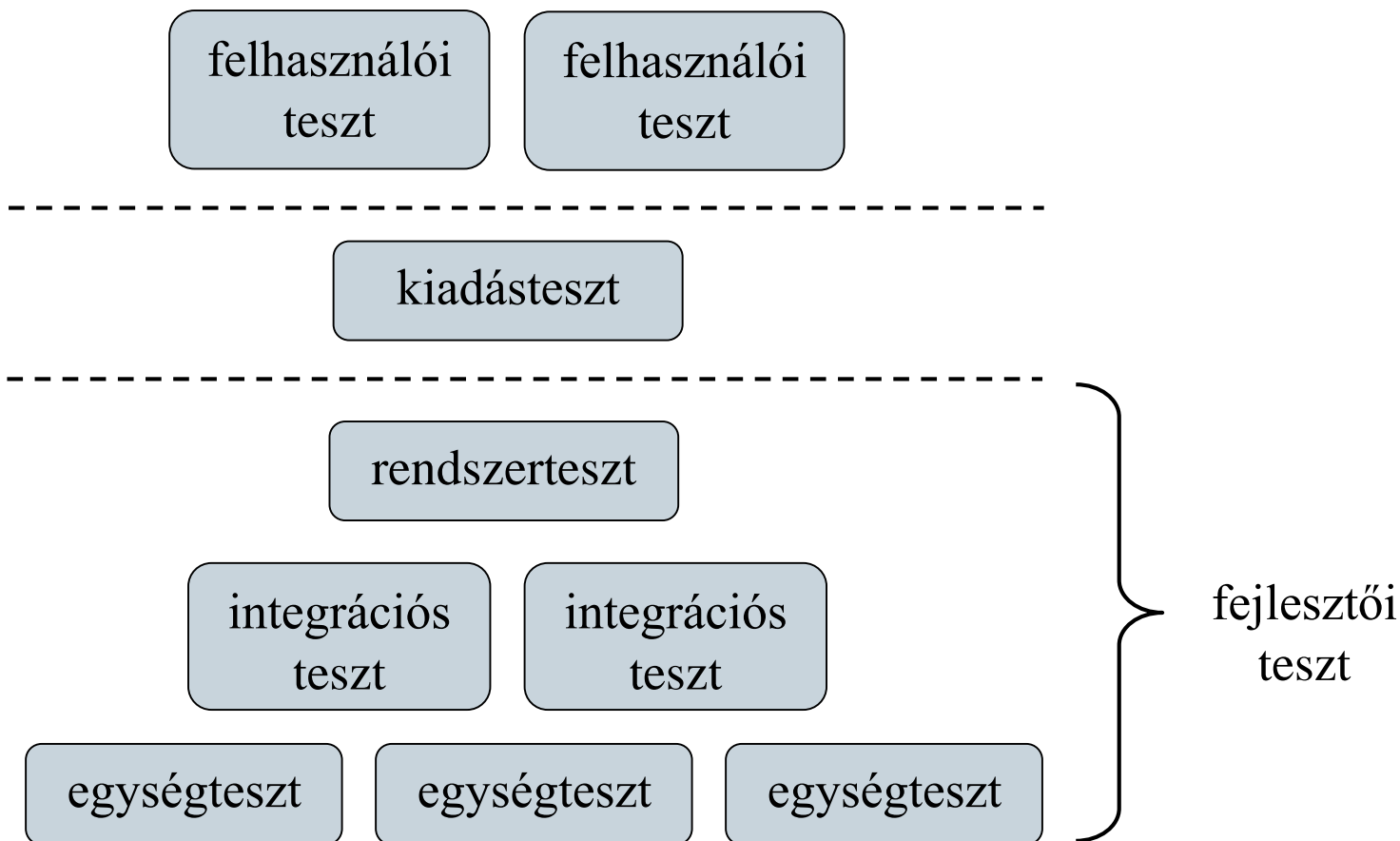
Verifikáció és validáció

A tesztelés lépései

- A fejlesztői tesztnek további négy szakasza van:
  - *egységteszt (unit test)*: a programegységeket (osztályok, metódusok) külön-külön, egymástól függetlenül teszteljük
  - *integrációs teszt (integration test)*: a programegységek együttműködésének tesztje, a rendszer egy komponensének vizsgálata
  - *rendszer teszt (system test)*: az egész rendszer együttes tesztje, a rendszert alkotó komponensek közötti kommunikáció vizsgálata
- A tesztelés egy része automatizálható, bizonyos részét azonban mindenképpen manuálisan kell végrehajtanunk

Verifikáció és validáció

A tesztelés lépései

Verifikáció és validáció

Nyomkövetés

- A tesztelést elősegíti a *nyomkövetés (debugging)*, amely során a programot futás közben elemezzük, követjük a változók állapotait, a hívás helyét, felfedjük a lehetséges hibaforrásokat
- A jellemző nyomkövetési lehetőségek:
  - *megállási pontok (breakpoint)* elhelyezése
  - *változókövetés (watch)*, amely automatikus a lokális változókra, szabható rá feltétel
  - *hívási lánc (call stack)* kezelése, a felsőbb szintek változóinak nyilvántartásával
- A fejlesztőkörnyezetbe épített eszközök mellett külső programokat is használhatunk (pl. *gdb*)

Verifikáció és validáció

Egységtesztek

- Az egységteszt során törekednünk kell arra, hogy a programegység összes funkcióját ellenőrizzük, egy osztály esetén
  - ellenőrizzük valamennyi (publikus) metódust
  - állítsuk be, és ellenőrizzük az összes mezőt
  - az összes lehetséges állapotba helyezzük az osztályt, vagyis szimuláljuk az összes eseményt, amely az osztályt érheti
- A teszteseket célszerű lezoroítani a programegység által
  - megengedett bemenetre, így ellenőrizve a várt viselkedését (korrektség)
  - nem megengedett bemenetre, így ellenőrizve a hibakezelést (robosztusság)

Verifikáció és validáció

Egységtesztek

- A bemenő adatokat részhalmazokra bonthatjuk a különböző hibalehetőségek függvényében, és minden részhalmazból egy bemenetet ellenőrizhetünk
- Pl. egy téglalap méretei egész számok, amelyek lehetnek
  - negatívak, amely nem megengedett tartomány
  - nulla, amely megengedhető (üres téglalap)
  - pozitívak, amelyek megengedettek, ugyanakkor speciális esetet jelenthetnek a nagy számok
- Az egységtesztet az ismétlések és a számos kombináció miatt célszerű automatizálni (pl. a teszt implementációjával)

Verifikáció és validáció

Tesztesetek

- Pl.:

```
class Rectangle { // tesztelendő osztály
private:
    int _width;
    int _height;
public:
    Rectangle(int width, int height)
        : _width(width), _height(height)
    { }
    int getWidth() { return _width; }
    int getHeight() { return _width; }
    int getArea() { return _width * _height; }
}
```

Verifikáció és validáció

Tesztesetek

- Pl.:

```
void testRectangle4x6() // teszteset
{
    Rectangle rec(4,6); // szimulált bemenő adatok

    if (rec.getWidth() != 4)
        cout << "getWidth failed";
    // ha a végrehajtás nem a várt eredményt
    // adja, hibát jelzünk

    if (rec.getHeight() != 6)
        cout << "getHeight failed";

    if (rec.getArea() != 24)
        cout << "getArea failed";

}
```

Verifikáció és validáció

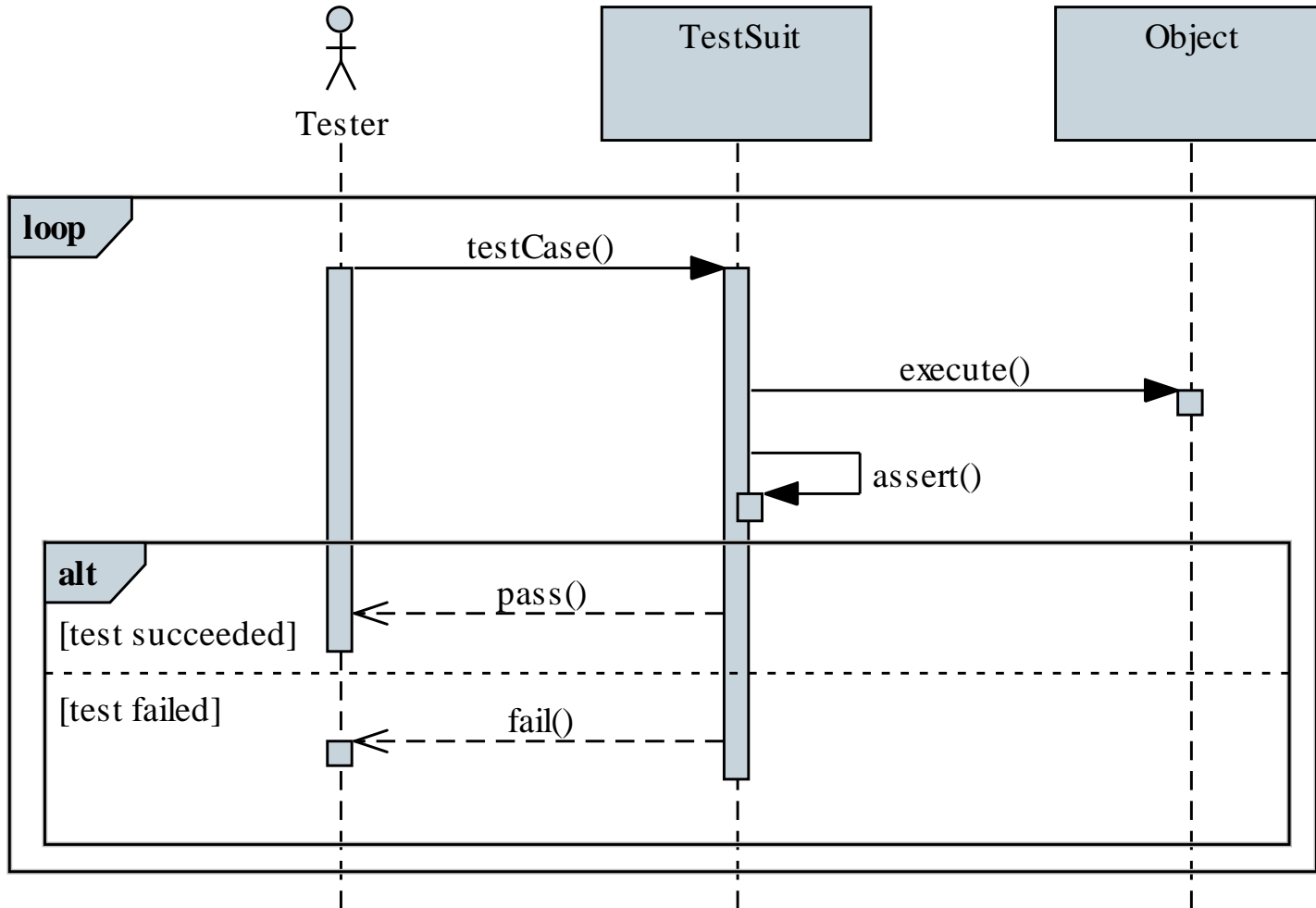
Tesztelési keretrendszerek

- Az egységtesztek automatizálását, és az eredmények kiértékelését hatékonyabbá tehetjük tesztelési keretrendszerek (*unit testing frameworks*) használatával
  - általában a tényleges főprogramoktól függetlenül építhetünk teszteseteket, amelyeket futtathatunk, és megkapjuk a futás pontos eredményét
  - a tesztestekben egy, vagy több ellenőrzés (*assert*) kap helyet, amelyek jelezhetnek hibákat
  - amennyiben egy hibajelzést sem kaptunk egy tesztesettől, akkor az eset sikeres (*pass*), egyébként sikertelen (*fail*)
  - pl. *CppTest*, *QTestLib*

Verifikáció és validáció

Tesztelési keretrendszerek

Verifikáció és validáció

Egységtesztek Qt keretrendszerben

- A Qt keretrendszer tartalmaz egy beágyazott tesztelő modul (*QTestLib*), amely lehetőségeket ad egységtesztek és teljesítménytesztek könnyű megfogalmazására, és végrehajtására
  - a teszteseteket **QObject** leszármazott osztályokban valósítjuk meg eseménykezelőként
  - az ellenőrzéseket makrók segítségével valósítjuk meg, pl.:
    - logikai kifejezés ellenőrzése: **QVERIFY (<kifejezés>)**
    - összehasonlítás:
QCOMPARE (<aktuális érték>, <várt érték>)
    - figyelmeztetés: **QWARN (<üzenet>)**
    - hiba: **QFAIL (<üzenet>)**

Verifikáció és validáció

Egységtesztek Qt keretrendszerben

- Pl.:

```
class RectangleTest : QObject {
    // tesztesetek osztálya
    Q_OBJECT
private slots:
    void testRectangle4x6() { // teszteset
        Rectangle rec(4,6);
        // szimulált bemenő adatok
        QCOMPARE(rec.getWidth(), 4);
        QCOMPARE(rec.getHeight(), 6);
        QCOMPARE(rec.getArea(), 24);
        // ellenőrzések
    }
}
```

Verifikáció és validáció

Egységtesztek Qt keretrendszerben

- A tesztünk futtatása részletes eredményt ad
  - tesztetenként láthatjuk az eredményt (sikeres, vagy sikertelen)
  - hiba esetén láthatjuk annak okát (az ellenőrző makró típusának megfelelően) és helyét (a makró sorát a fájlban)

pl.:

```
PASS      : RectangleTest::testRectangle4x6 ()
```

```
PASS      : RectangleTest::testRectangle0x0 ()
```

```
FAIL!     : RectangleTest::... ()
```

```
    Compared values are not the same
```

```
    Loc : [../rectangletest.cpp(106)]!
```

```
Totals: 2 passed, 1 failed, 0 skipped
```

Verifikáció és validáció

Kód lefedettség

- A tesztgyűjtemények által letesztelt programkód mértékét nevezzük *kód lefedettségnek (code coverage)*
  - megadja, hogy a tényleges programkód mely részei kerültek végrehajtásra a teszt során
  - számos szempont szerint mérhető, pl.
    - *alprogram (function)*: mely alprogramok lettek végrehajtva
    - *utasítás (statement)*: mely utasítások lettek végrehajtva
    - *elágazás (branch)*: az elágazások mely ágai futottak le
    - *feltételek (condition)*: a logikai kifejezések mely részei lettek kiértékelve (mindkét esetre)

Verifikáció és validáció

További tesztek

- Az integrációs és rendszerteszt során elsősorban azt vizsgáljuk, hogy a rendszer megfelel-e a követelménybeli elvárásoknak
  - funkcionális és nem funkcionális alapon (pl. teljesítmény, biztonság) is ellenőrizhetjük a rendszert
  - ezeket a teszteseteket már a specifikáció során megadhatjuk
  - a tesztelés első lépése a *füst teszt* (*smoke test*), amely során a legalapvetőbb funkciók működését ellenőrzik
- A kiadásteszt és a felhasználói teszt során a szoftvernek már általában a célkörnyezetben, tényleges adatokkal kell dolgoznia
  - a teszt magába foglalja a kihelyezést (pl. telepítés) is

Verifikáció és validáció

Programváltozatok

- Az implementáció és tesztelés során a szoftver különböző változatait tartjuk nyilván:
  - *pre-alfa*: funkcionálisan nem teljes, de rendszertesztre alkalmas
  - *alfa*: funkcionálisan teljes, de a minőségi mutatókat nem teljesíti
  - *béta*: funkcionálisan teljes, és a minőségi mutatók javarészt megfelelnek a követelményeknek
    - a további tesztelés során nagyrészt a rendellenességek kiküszöbölése folyik, a tesztelés lehet publikus
    - esetlegesen kiegészítő funkciók kerülhetnek implementálásra

Verifikáció és validáció

Programváltozatok

- *kiadásra jelölt (release candidate, RC)*, vagy *gamma*: funkcionálisan teljes, minőségi mutatóknak megfelelő
  - kódteljes (nem kerül hozzá újabb programkód, legfeljebb hibajavítás)
  - csak dinamikus tesztelés folyik, és csak kritikus hiba esetén nem kerül gyártásra
- *végleges (final, release to manufacturing, RTM)*: a kiadott, legyártott változat
  - nyílt forráskód esetén általában már korábban publikussá válik a (félkész) szoftver
  - a kiadást követően a program további változásokon eshet át (javítások, programfunkció bővítés)

Verifikáció és validáció

Teljesítménytesztek

- A *teljesítménytesztek* (*performance test*) során a rendszer teljesítményét mérjük
  - ezáltal a rendszer megbízhatóságát és teljesítőképességének (válaszidők, átviteli sebességek, erőforrások felhasználása) ellenőrizzük különböző mértékű feladatvégzés esetén
  - végezhetünk tesztek a várható feladatmennyiség függvényében (*load test*), vagy azon túl ellenőrizhetjük a rendszer tűrőképességét (*stress test*)
  - a teljesítményt sokszor a hardver erőforrások függvényében végezzük, amellyel megállapítható a rendszer skálázhatósága (*capacity test*)

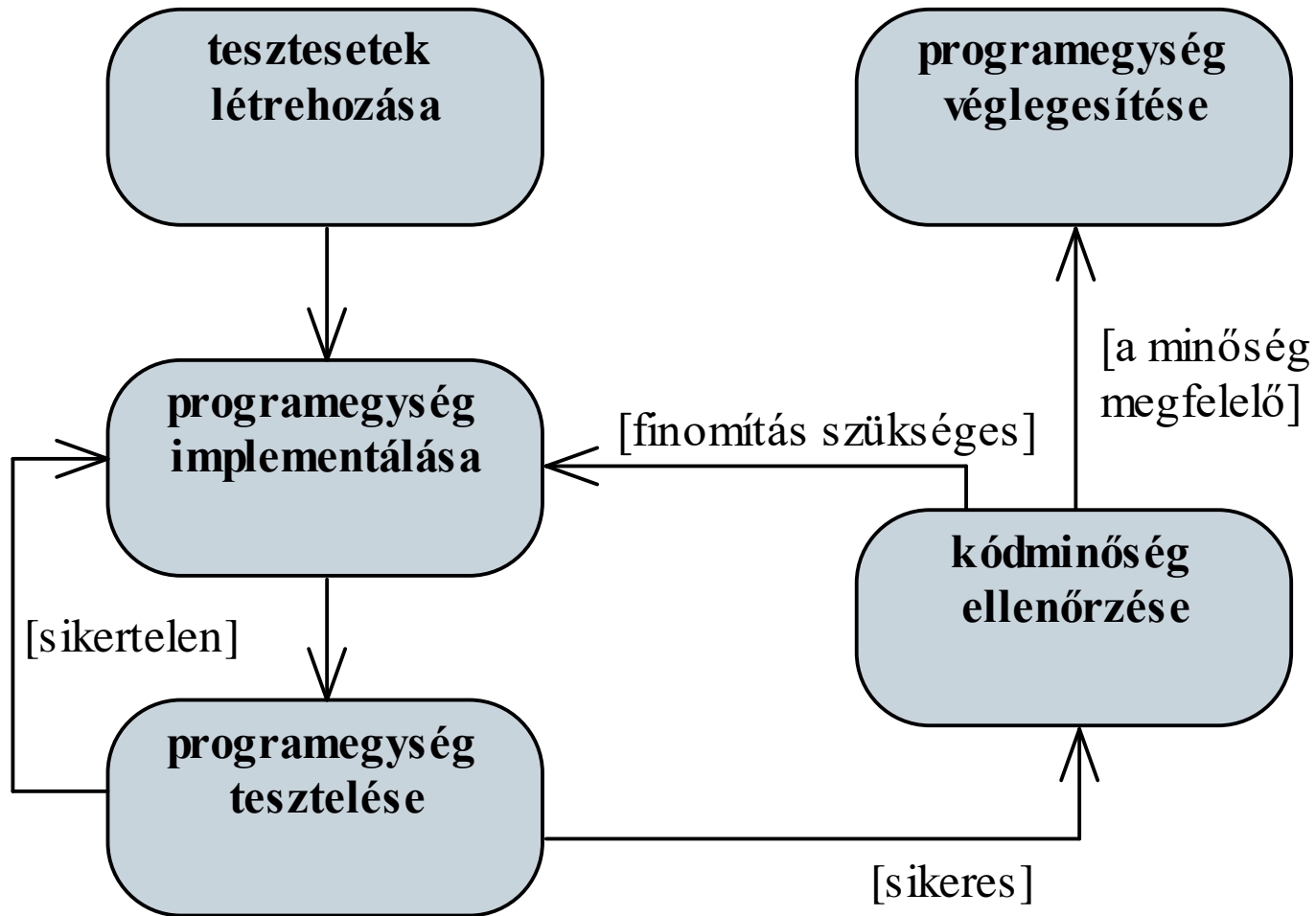
Verifikáció és validáció

Tesztvezérelt fejlesztés

- A *tesztvezérelt fejlesztés (test-driven development, TDD)* egy olyan fejlesztési módszertan, amely a teszteknek ad elsőbbséget a fejlesztés során
  - a fejlesztés lépései:
    1. tesztesetek elkészítése, amely ellenőrzi az elkészítendő kód működését
    2. az implementáció megvalósítása, amely eleget tesz a teszteset ellenőrzéseinek
    3. az implementáció finomítása a minőségi elvárásoknak (tervezési és fejlesztési elvek) megfelelően
  - előnye, hogy magas fokú a kód lefedettsége, mivel a teszteknek minden funkcióra ki kell térniük

Verifikáció és validáció

Tesztvezérelt fejlesztés

Verifikáció és validáció

A hibajavítás költségei

A hibajavítás költsége a hiba felfedezésének helye (ideje) függvényében		Hiba felfedezésének helye				
		<i>Követelmények</i>	<i>Tervezés</i>	<i>Implementáció</i>	<i>Tesztelés</i>	<i>Üzemeltetés</i>
Hiba helye	<i>Követelmények</i>	1x	3x	5-10x	10x	10-100x
	<i>Tervezés</i>		1x	10x	15x	25-100x
	<i>Implementáció</i>			1x	10x	10-25x